

לשוננו לעם

עורכים: דוד טלשיר, חיים א' כהן, יוסף עופר

מתוך

כרך מו, תשנ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

וציוונו על העריות

נוסחה של ברכת האירוסין ברוב קהילות ישראל הוא, כידוע, "...אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על העריות" וכו'. נוסח זה של "וציוונו על העריות" יש בו כדי להתמיה. כוונת הדברים היא כמובן שציוונו על איסור העריות, היינו לפרוש מהן, אך מן הלשון משתמע לכאורה היפוכו של דבר. לשונה של ברכה זו מופיעה בתלמוד הבבלי, כתובות ז ע"ב:

ברכת האירוסין מאי מברך? רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי: "בא"י אמ"ה [=ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם] אשר קדשנו במצוותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין [...] רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין.

ואכן נוסח זה (בשינויים קלים מאוד) הוא הנוסח השגור, כאמור, ברוב קהילות ישראל, אשכנזים וספרדים כאחד. באמת מובן לכל שמבנה זה חסרה בו המילה המביעה את האיסור והפרישה, שהכול יכולים להשלימה מדעתם. ואכן, כך כותב ר' דוד אבודרהם (מפרש התפילות הספרדי בן המאה הי"ד) המספק דוגמה לצורה לשונית כזאת מן המקרא ומציין לגרסאות אחרות בנוסח ברכה זו (ראה ספר אבודרהם השלם, מהדורת ש' קרויזר, ירושלים תשכ"ג, עמ' שנו):

וצונו על העריות ר"ל [=רצה לומר] וצונו על הרחקת העריות או צונו לפרוש מן העריות ודומה לו "ועשיתם לכם פסל תמונת [כצ"ל:] כל, אשר צִנָּךְ ה' אלהיך" [דברים ד, כג], כלומר צִנָּךְ שלא לעשות, ומצאתי בתשובה שאלתות להרמב"ם שהוא גורס והבדילנו מן העריות [...].

ר' דוד אבודרהם מזכיר כאן כאילו בדרך אגב נוסח אחר של ברכה זו המצוי בתשובה של הרמב"ם, ונוסח זה יש בו כדי להתיר את כל התמיהות,

באשר אין כאן לשון ציווי כלל. וכך נמצא מפורש במשנה תורה לרמב"ם (הלכות אישות ג, כד):

כיצד מברך? בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין, בא"י מקדש ישראל.

על דברים אלו של הרמב"ם כתב בעל המגיד משנה שם:

ונסח הברכה שהזכיר רבינו מבואר פ"ק [=פרק קמא] דכתובות בגמרא, וגירסת ספרינו "וצונו על העריות", ובספרי רבינו "והבדילנו מן העריות", וגירסא נכונה היא, והוא על מה שאמרו קדושים תהיו, הוּו פרושין מן העריות..."

למעשה לשון ברכה זו כנוסחו של הרמב"ם נקוטה עד היום בקרב חלק מבני תימן בעלי הנוסח המכונה "בִּלְדִי", וכך אף נדפס בתפאל "בלדי": "אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות" וכו'. בני תימן האחרים שקיבלו את נוסח הספרדים ("שאמ"י") מברכים ברכה זו בנוסח הידוע, המצוי כאמור בדפוס הגמרא שלנו ובסידורים הנפוצים.

הידעת?

היושב ראש יוצא הדופן

צירופי בינוני דוגמת **יושב ראש יוצא דופן** ניתנים לידוע בשתי דרכים. אפשר לראות בהם צירופי סמיכות ולפיכך לידעם כדרך שמיידעים צירופים כאלה, כלומר, בחוספת ה"א הידיעה לסומך: **יושב הראש, יוצא הדופן** וכדומה. האפשרות השנייה היא לתת את ה"א הידיעה בראש הצירוף כולו: **היושב ראש, היוצא דופן** תוך ראיית הרכיב השני כתיאור (היושב ראש = היושב בראש), ובריקי: **היושבים ראש** (ולא: היושבי ראש), **היוצאים דופן** (ולא: היוצאי דופן).

[על פי החלטת האקדמיה מיום כ"ט בסיוון תשנ"ד (8 ביוני 1994)]